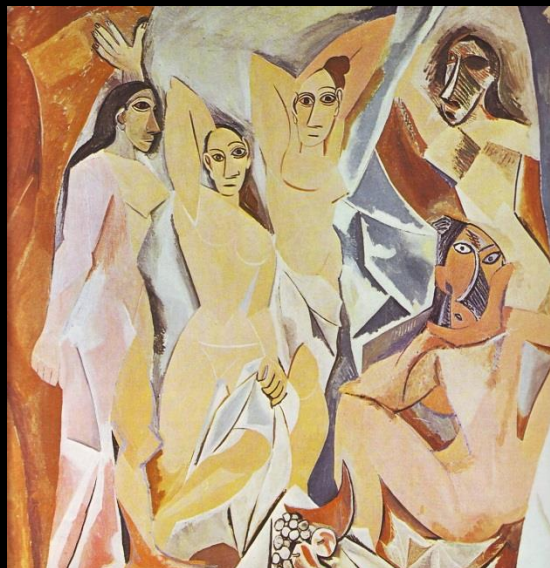

Co je umění? (Kdy je umění?)

Základní literatura

- BLÁHA, J.: Estetická výchova pro střední školy, 2. díl - Umění jako obraz doby. 1.vyd. Praha : Scientia Medica, 2001. 80 s.
- BLÁHA, J.; SLAVÍK, J. Souřadnice výtvarného umění.1.vyd. Jinočany: H and H, 1992.67 s.
- DEMPSEYOVÁ, A.: Umělecké styly, školy a hnutí. Slovart : Praha 2002.
- KULKA, J. Psychologie umění. Praha: SPN, 1990. 1.vydání. 435 s.
- KULKA, T. Umění a kýč. Praha: Torst, 2000. 1. vydání. 292 s.
- MIRZOEFF, N. Úvod do vizuální kultury, Academia: Praha 2012.
- RUHRBERG, SCHNECKERBUGER, FRICKEOVÁ, HONNEF: Umění 20. století, Slovart 2004.
- ŠAMŠULA, P. Obrazárna v hlavě 1 - 2. Výtvarná čítanka pro 2. - 5. ročník základní školy. 1.vyd.. Praha: Práce, 1996. 96 s.
- THULLEROVÁ, G., Jak je poznáme? Umění a kýč. Praha: Euromedia - Knižní klub 2007. 125 s
- WELTONOVÁ, J. Jak vnímat obrazy. Bratislava: Perfekt, 1995. 1. vydání. 64 s.
- TŘEŠTÍK, M. Umění vnímat umění, Gasset : Praha, 2011.
- ZUSKA, V. Estetika (úvod do současnosti tradiční disciplíny).1.vydání. Praha: Triton, 2001.131 s.

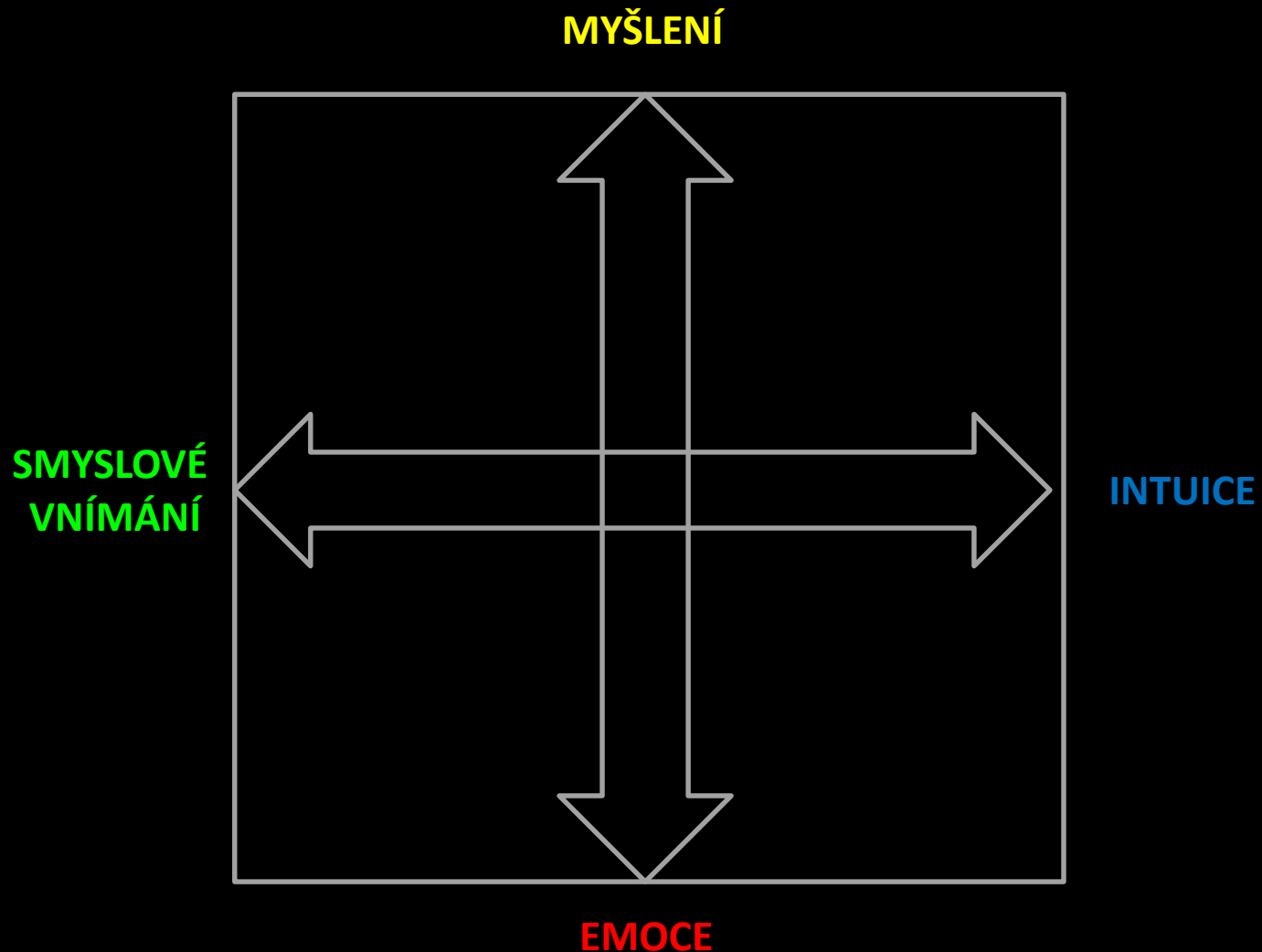
Příčiny proměn vizuální kultury a výtvarného umění

- Sociální a kulturní změny
- Vývoj poznání v přírodních i společenských vědách
- Technický rozvoj, nová média
- Změny v pojetí společnosti a individua; individuální a skupinová psychologie
- Historická zkušenost (fungování společnosti, války, totalitní systémy, demokracie)
- Změny ve výchově a vzdělávání

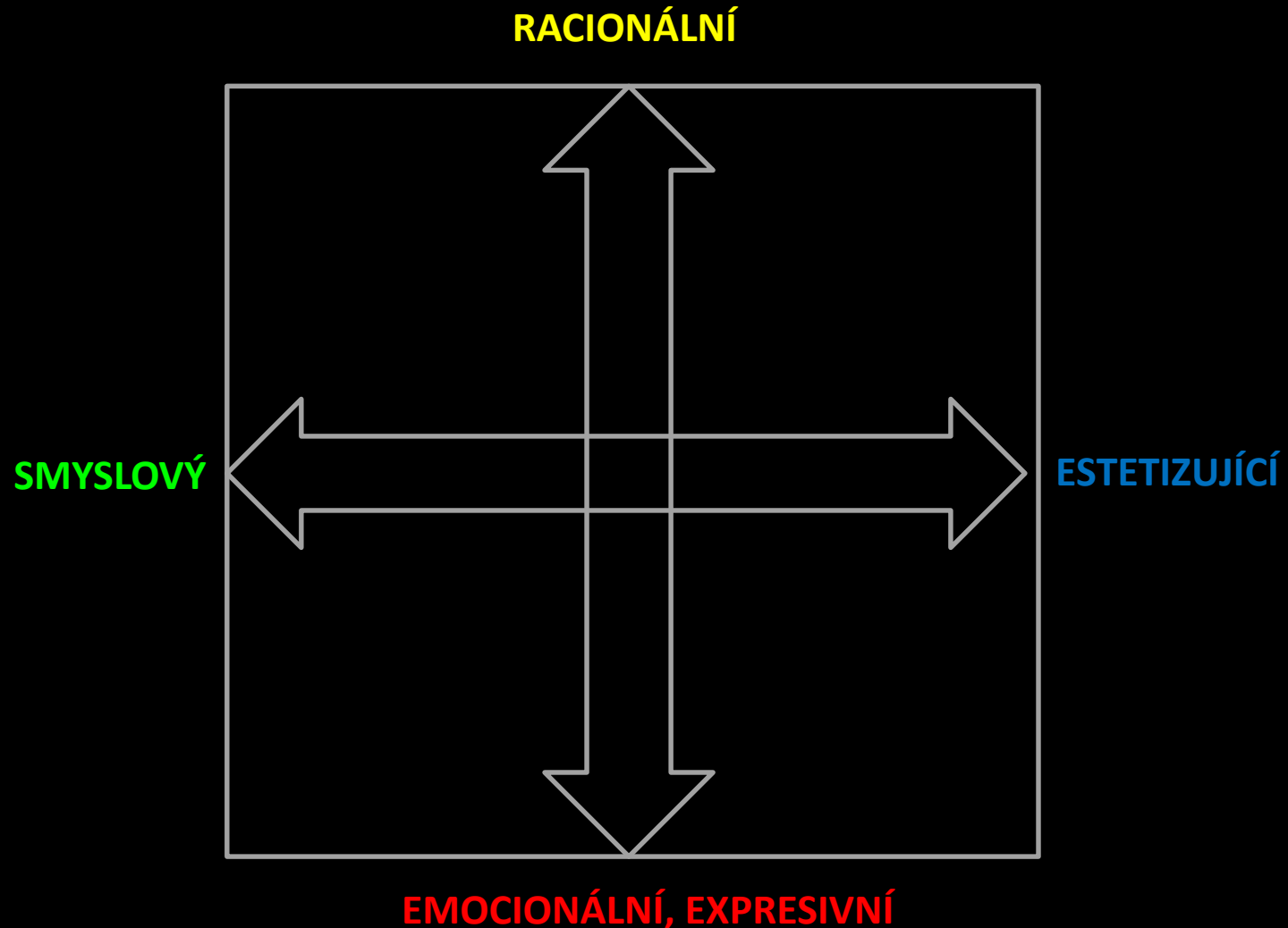
Klastrový charakter umění (cluster – trs, shluk)

- Dílo má vždy celý soubor vlastností
- Vlastnosti jsou přítomny v různé míře
- Různá díla je mají různě zastoupena
- Vlastnosti se aktualizují s novým vnímáním/mohou se i zcela proměnit (např. oslava hrdinství x pacifismu)
- Jejich význam pro vyznění díla se mění podle kontextů
- Viz Gaut, B. „Umění“ jako klastrový pojem, ve sborníku Co je umění?, eds. Kulka, T. a Ciporanov, D., 2010)

Vztah ke skutečnosti (C. G. Jung)

Přístup ke skutečnosti a k tvorbě

Tendence výtvarného projevu

RACIONÁLNÍ
Geometrická stylizace,
stanovení řádu a systému
Podřízení racionálním pravidlům

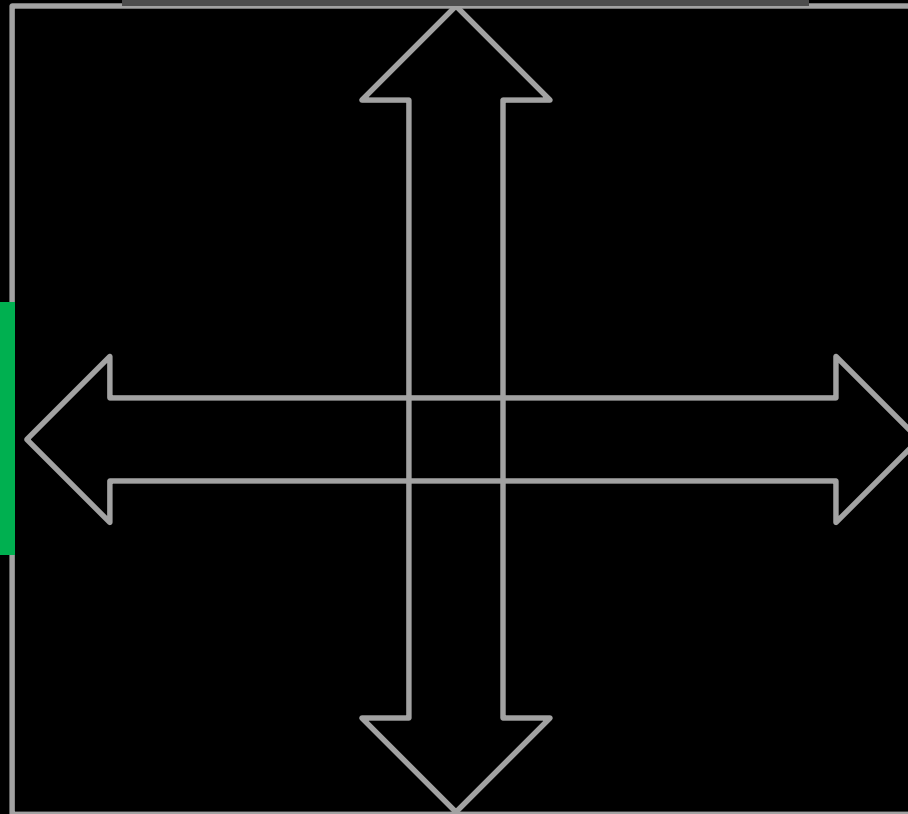
Obecné,
Věčné
Cyklický čas
Abstraktní

SMYSLOVÝ:
Vyvolání iluze
skutečnosti;
Realismus, naturalismus

ESTETIZUJÍCÍ
Dekorativní stylizace
Abstrakce

Konkrétní
Jedinečné
Individuální
Lineární čas

EMOCIONÁLNÍ, EXPRESIVNÍ
Expresivní stylizace, deformace, kontrast

SMYSLOVÝ PŘÍSTUP

Přesný přepis vnímané skutečnosti

Popisná obrysová linie

Detailní modelace tvaru světlem

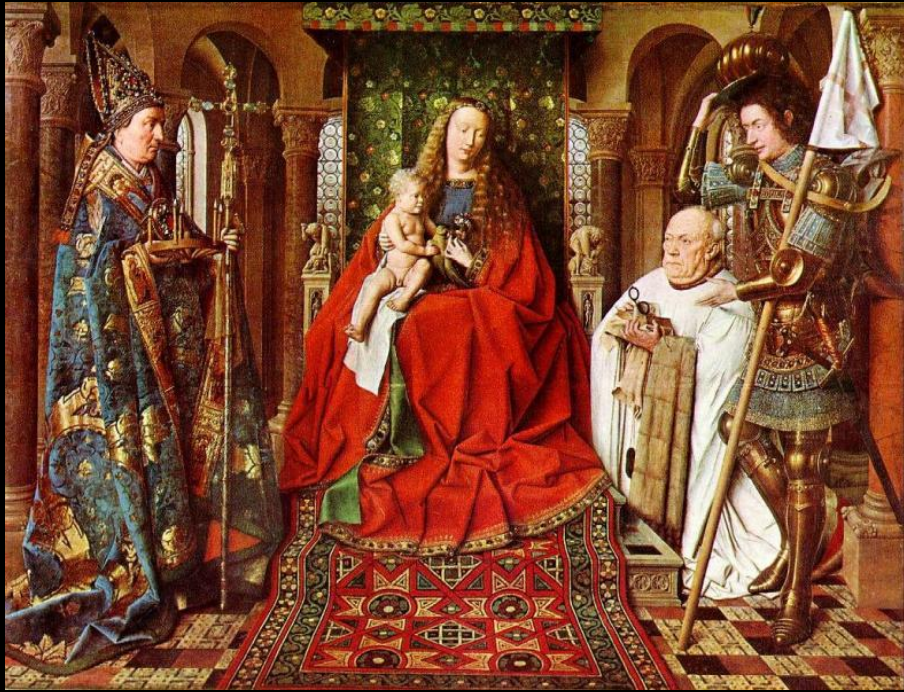
Lomené barvy

Optický prostor

REALISMUS

NATURALISMUS

SMYSLOVÝ PŘÍSTUP

Nizozemský měšťanský realismus
Jan van Eyck,
Madona kanovníka van der Paele,
1434-1436
detail

Barokní realismus
Diego Velázquez,
Stařena smažící vejce, 1618

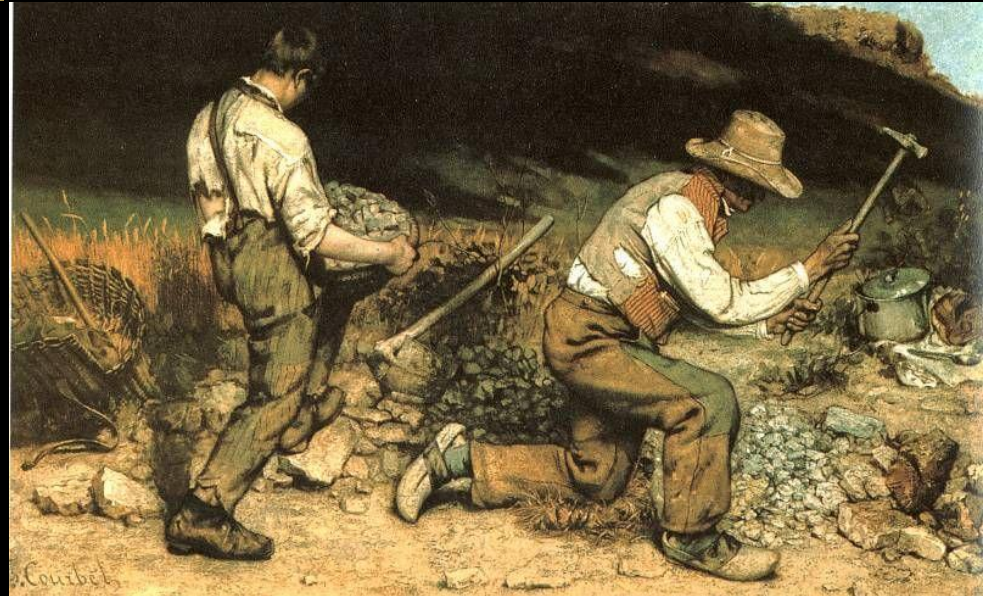
SMYSLOVÝ PŘÍSTUP
Realismus 19. století

Gustave Courbet (1819-1877)
„Co nevidím, nemalují.“

Štěrkáři

Dobry den, pane Courbete
Autoportrét se psem

RACIONÁLNÍ PŘÍSTUP

Hledání a vytváření řádu

Geometrická stylizace

Úhrnná modelace tvaru

Konstruovaný prostor

Harmonie barev

Geometrizační stylizace

Polykleitos
Doryfóros
klasické Řecko
kánón

RACIONÁLNÍ PŘÍSTUP

Piero della Francesca, Zvěstování, 1470

Jacques Louis David,
Přísaha Horatiů, 1784, 330x425 cm ,
Louvre, Paříž

EMOCIONÁLNÍ, EXPRESIVNÍ PŘÍSTUP

Deformace tvaru

Výrazné barevné kontrasty

Subjektivita vidění a výrazu

Dynamická kompozice

Individuální prostor

EXPRESE

EXPRESIVITA

Soška milenců, křemenec
Jericho, 7. tisíciletí př. n. l.

EXPRESIVNÍ PŘÍSTUP

Bolestný Kristus
Před 1413, muzeum HMP

El Greco
Pátá pečeť Apokalypsy
1608-1614

Sv. Juda Tadeáš
Matyáš Bernard Braun,
Kol. 1700
Radikální barok

ESTETIZUJÍCÍ PŘÍSTUP, DEKORATIVNÍ ŘEŠENÍ

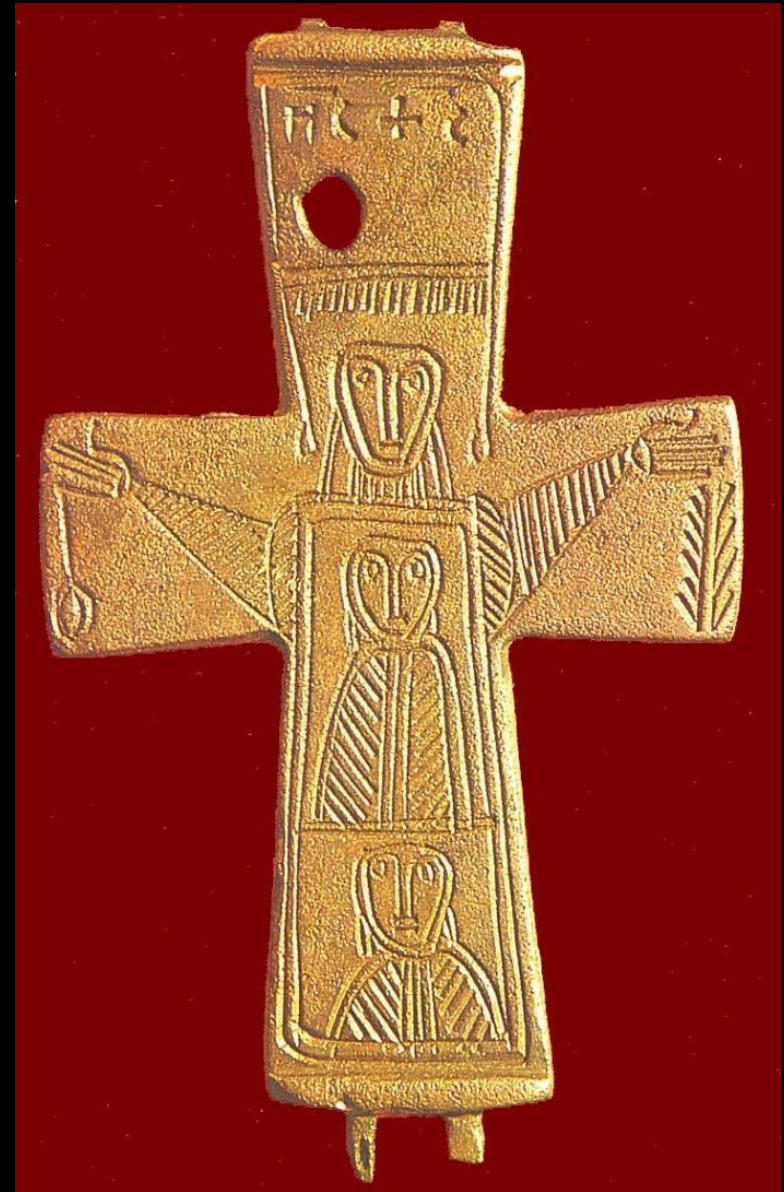
Ladnost, zdobnost, dekorativnost

Plošné řešení obrazu

Lineárně rytmické řešení plochy

Duchovní obsahy

Křížek, Velká Morava, 9. století

Book of Kells
8./9. stol.

ESTETIZUJÍCÍ PŘÍSTUP

Královská oratoř ve sv. Vítu ,1493, pozdní fáze slohu

Další faktory ovlivňující změny v umění

- Světonázor – obecný obraz světa
- Boží svět: trvalý; jako celek nepoznatelný; „jeví se“ člověku; člověk nemá spolehlivé nástroje k poznávání
- Svět člověka :
 - **objektivně existující, úplný, poznatelný (renesance)**
 - **subjektivně viděný, pomíjivý, proměnlivý (moderna)**
 - **nespolehlivý, nejistý, podléhající různým interpretacím (postmoderna)**

Změny v umění na počátku 19. století

- Struktura společnosti, majetkové vztahy, města, průmysl
- Demokratizace vzdělání, umění, kultury
- Vysoké školy, galerie, obrazárny
- Umělecká kritika
- Kýč, lidové umění, spotřební kultura
- Literatura, malířství - umělecké obory přinášející nejvýraznější změny

Caspar David Friedrich

1774 - 1840

Poutník nad mořem mraků

1817-18

John Constable (1776 – 1837), Vůz na seno,
1821, vystaveno 1824

Co je umění?

Posuzujeme např.:

Schopnost nás oslovit

Společenský význam

Kulturní zakotvení

Individualita autora

Subjektivita vyjádření

Nový pohled

Kontexty vzniku a vnímání

Estetické vlastnosti

Caspar David Friedrich, Klášterní hřbitov ve sněhu, 1810

Počátky moderního umění

- Impresionismus dovršil od renesance trvající snahu najít SKUTEČNÝ OBRAZ SVĚTA
- Současně zpochybnil smysl tohoto usilování; ani pohled tzv. NEVINNÉHO OKA nám neposkytuje spolehlivý, objektivně platný obraz
- Obraz světa vytvořený člověkem je vždy subjektivní
- Později se přijde na to, že: a) tzv. nevinné oko neexistuje, protože už ve fázi vjemu naše psychika viděné interpretuje, b) ani obraz pořízený technickými prostředky není objektivním odrazem reality – technické prostředky konstruuje člověk s nějakým cílem a záměrem
- V období postimpresionismu je SMYSLOVÉ zaměření umělecké tvorby, snaha reprodukovat svět, nahrazena hned dvěma rozdílnými tendencemi:
- Racionálně-konstruktivní snaha najít principy pro reprezentaci světa.
- Symbolicko-expresivní vyjádření vnitřních významů.

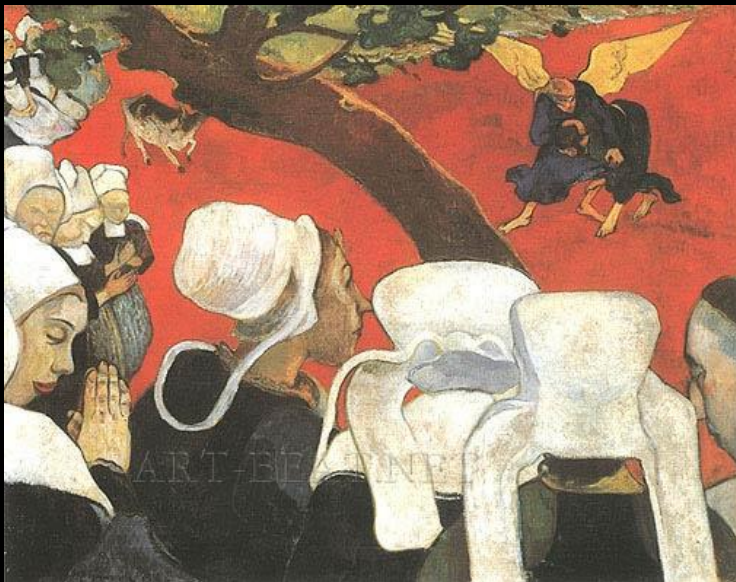
SMYSLOVÝ PŘÍSTUP

Claude Monet, L'impression, soleil levant, 1872

Postimpresionismus

- **Symbolicko-expresivní** vyjádření, představované díly **Paula Gauguina** a **Vincenta van Gogha** většina diváků chápe bez nápovědy. Zkuste si „číst“ významy v těchto dvou obrazech. Dohledejte si informace, porovnejte s dalšími díly těchto autorů.

Paul Gauguin, Zápas Jakuba s andělem

Vincent van Gogh, Havrani nad žitným polem

RACIONÁLNÍ PŘÍSTUP

Ani analýza barevných odstínů a jejich následné skládání z pečlivě zvolených barevných bodů nám není cizí – známe efekty drobných vzorů na látkách, které při pohledu z dálky „házejí“ jiné odstíny. A podobný efekt, i když na jiném principu, nám nabízejí i pixely elektronických obrázků.

Georges Seurat, Nedělní odpoledne v Grande Jatte

RACIONÁLNÍ PŘÍSTUP

Rafael Santi, Aténská škola

Lineární perspektiva je klíčem k dlouhé řadě slavných obrazů. Přesvědčivost prostorového uspořádání je stoprocentní. Víte, za jakou cenu? **Která pravidla používání lineární perspektivy jsou v rozporu s obvyklým způsobem, jímž se díváme kolem sebe? Najděte tři!**

Anonymní německý malíř na konci 14. století lineární perspektivu neznal a nepoužíval. Z obrazu Josefovo pochybování bychom mohli usuzovat, že sv. Josef řešil své pochyby o své roli v příběhu těhotné Marie trochu dynamicky. Ale to bychom se hodně mylili! Malíř jen respektoval vlastní zkušenost s pozorováním věcí v interiéru. Díváme se doleva vidíme skříňku s knihami a truhlu, vedle které pokojně a klidně sedí Marie. Přímo před sebou máme stěnu s okny a bílým závojem. A pohled doprava nám ukáže Josefův pracovní stůl. A také pochybujícího Josefa.

Zkuste si nakreslit interiér svého pokoje tak, jak jej skutečně přirozeně vidíte!

RACIONÁLNÍ PŘÍSTUP

Co může být racionálního na zpochybnění lineární perspektivy? Je to přeci nejlepší, a také racionální způsob, jak zobrazit svět kolem nás. Nebo není nejlepší? Perspektiva vybírá z viděného světa jen jednu možnost, jediné „správné“ řešení. Paul Cézanne se zabýval **skutečnými vztahy objektů v prostoru**, bez omezení perspektivního „kukátka“.

Najdete důvody, proč považují teoretici umění tento přístup za racionální?

(nejlépe asi vylučovací metodou: podívejte se, jaké další možnosti máte k dispozici...)

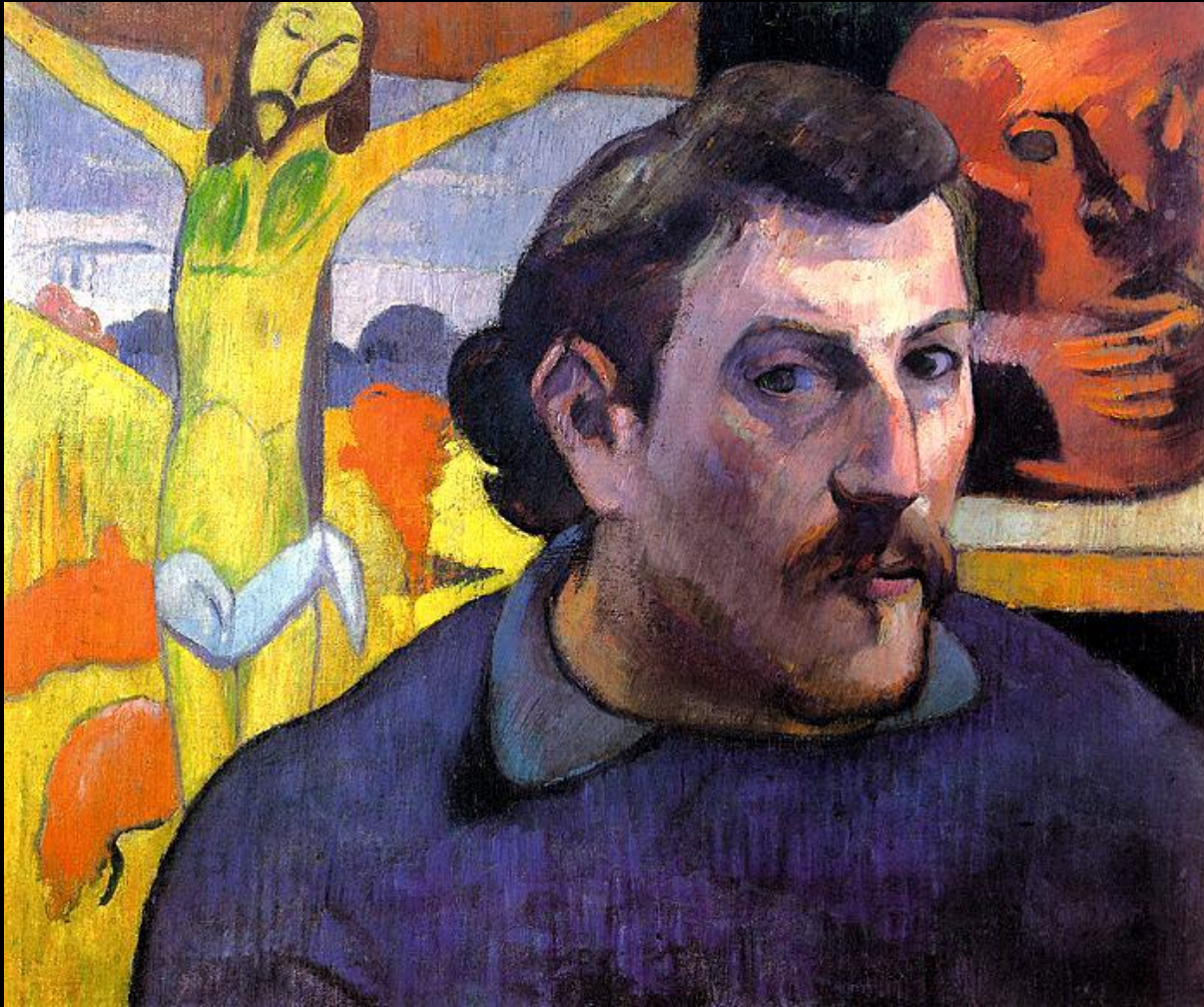
Paul Cézanne, Zátiší s lahví a košíkem s jablky

EXPRESIVNÍ PŘÍSTUP

Vincent van Gogh
Havrani nad žitným polem

(symbolicko) **EXPRESIVNÍ PŘÍSTUP**

Paul Gauguin
Autoportrét se žlutým Kristem

**ESTETIZUJÍCÍ PŘÍSTUP,
DEKORATIVNÍ ŘEŠENÍ**

Maurice Denis, Múzy

Změny v umění v druhé polovině 19. století

- Dověřena cesta ke „skutečnému obrazu světa“
- Individuální výpověď umělce
- Vznik uměleckých směrů

Počátky moderního umění

- Po impresionismu: odklon od reprodukce skutečnosti
- **Umělecké dílo skutečnost nereprodukuje, ale reprezentuje.**
- **Obraz je nová skutečnost**

Symbolismus:

nezobrazuje smyslově poznatelný svět

Odilon Redon, Červená sfinga, asi 1912

Manifest symbolismu, 1886: umělecké dílo by mělo být

- 1. *ideistické*, protože jeho základní myšlenkou je vyjádření ideje;
- 2. *symbolické*, protože by mělo tuto ideu vyjadřovat určitou (symbolickou) formou;
- 3. *syntetické*, protože by mělo vyjadřovat tyto formy a znaky všeobecně pochopitelným způsobem;
- 4. *subjektivistické*, protože objekt nemůže být vnímán jako objekt, ale jako znak vnímaný subjektem;
- 5. *dekorativní*, protože dekorativní malířství, tak jak je chápali staří Egypťané, Řekové i primitivové, není nic jiného, než projev umění současně subjektivistického, syntetického, symbolického a ideistického.

Odilon Redon
Vize
1883

Paul Sérusier
Talisman
1888

Edvard Munch, Tanec života, 1899

Secese

ESTETIZUJÍCÍ PŘÍSTUP,
DEKORATIVNÍ ŘEŠENÍ

Gustav Klimt,
Portrét Adele Bloch Bauerové I
1907

1905 Fauvismus a expresionismus

EXPRESIVNÍ PŘÍSTUP

Maurice Vlaminck
Červené stromy
1906

EXPRESIVNÍ PŘÍSTUP

Emil Nolde, V alexandrijském přístavu, 1912

1907 Avignonské slečny

Kubismus

Georges Braque,
Kytara, sklenka a mísa s ovocem

Georges Braque, Dívka s kytarou

1909- Futurismus

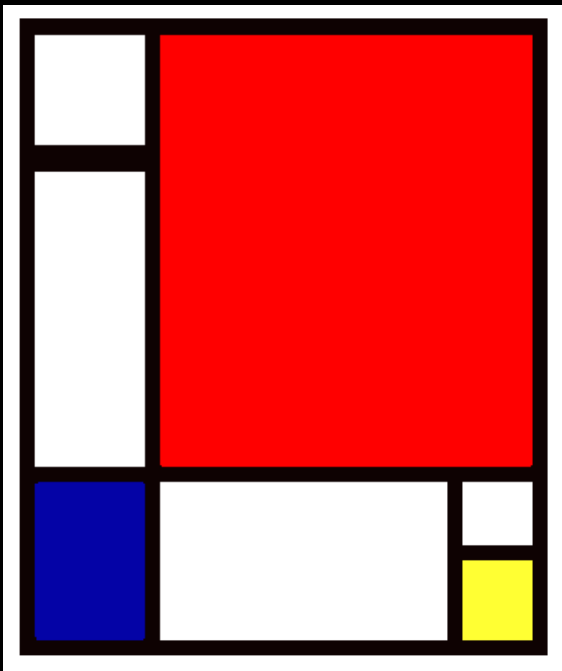

Umberto Boccioni, Dynamismus cyklisty

Umberto Boccioni, Jedinečné tvary kontinuity v prstoru

Abstrakce po 1912

Piet Mondrian
František Kupka

Vasilij Kandinskij
Kazimir Malevič

Dada

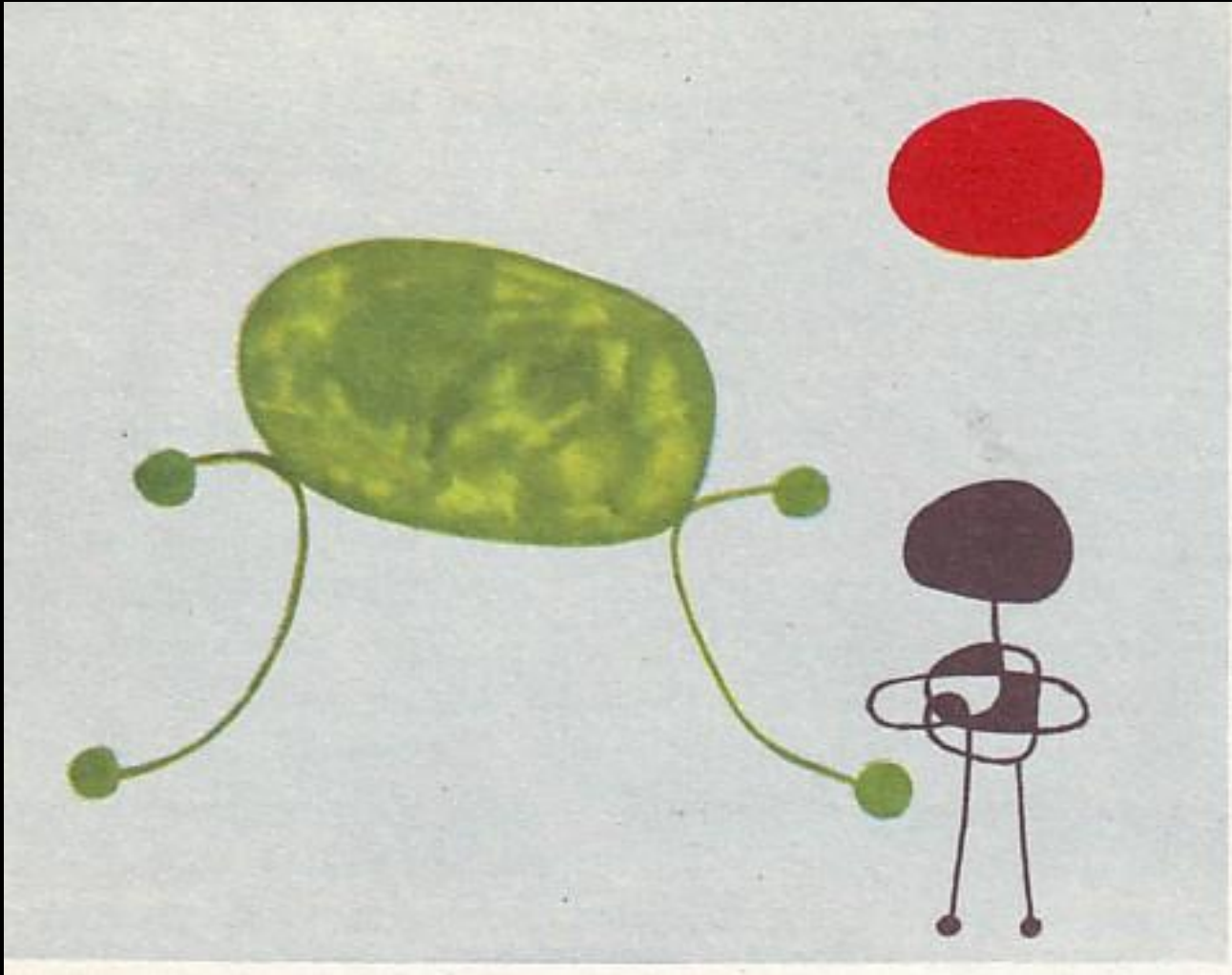
Marcel Duchamp
„Divák je tvůrcem poloviny díla.“

Surrealismus veristický (magický realismus)

René Magritte

Surrealismus absolutní

Joan Miró, Postava dívající se na slunce

... některé další umělecké tendence a směry druhé poloviny 20. století...

Abstraktní expresionismus

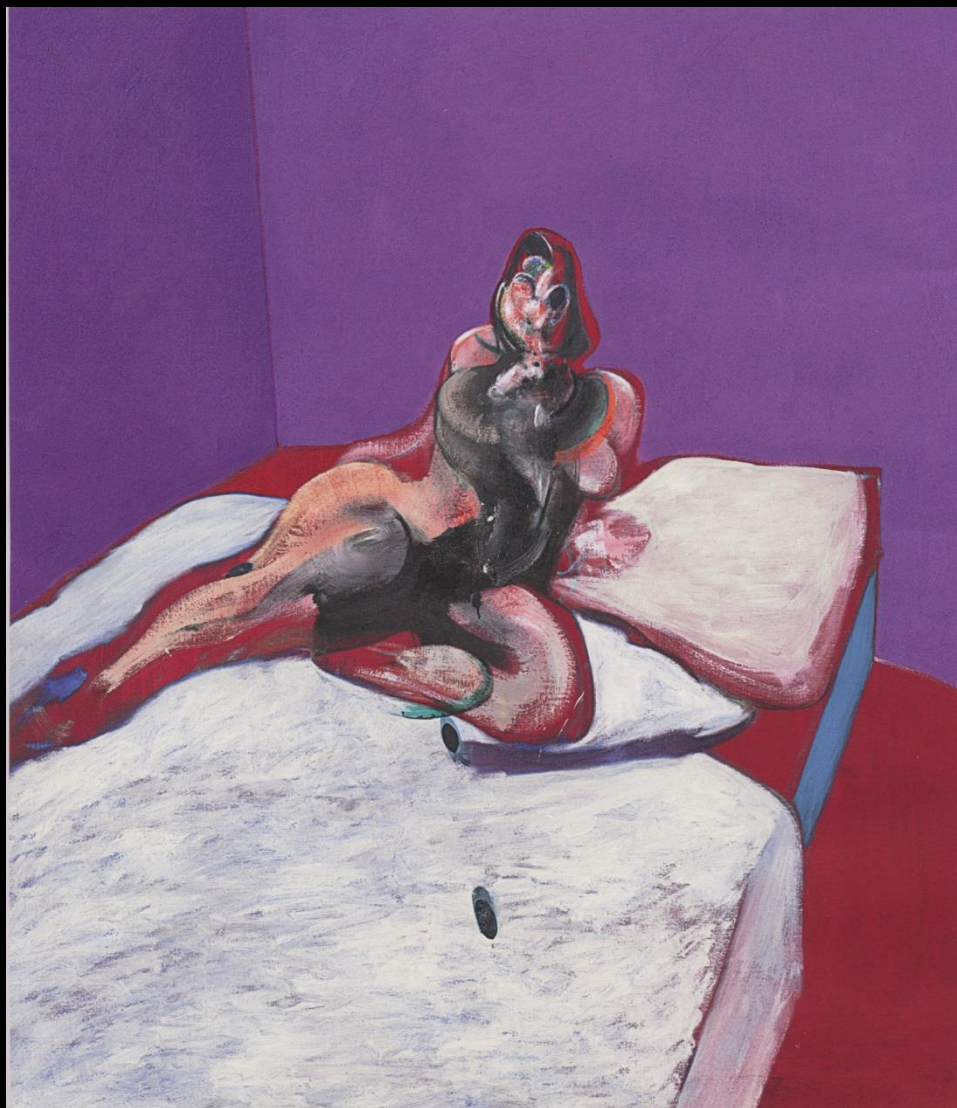

Jackson Pollock

Mark Rothko

Existencialismus/nová figurace

EXPRESIVNÍ PŘÍSTUP

Francis Bacon
Portrét Henrietty Moreas
1963

Francis Bacon
Papež Inocenc X.

Diego Velázquez
Papež Inocenc X.

Popart

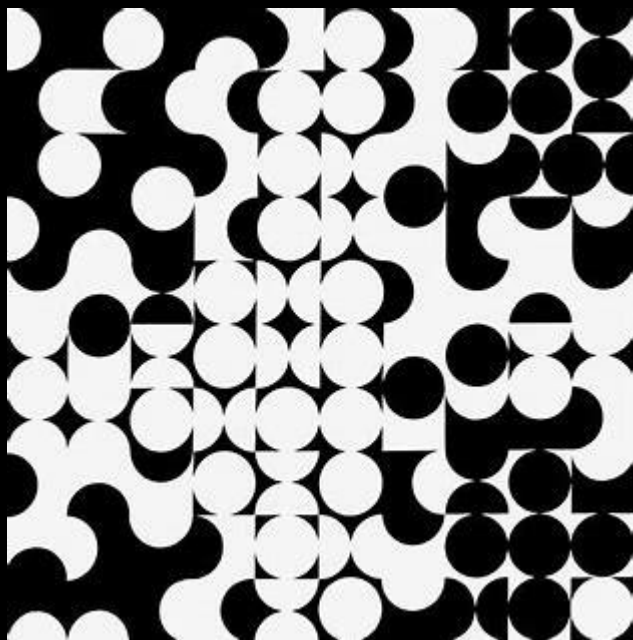

Andy Warhol, Krabice Brillo

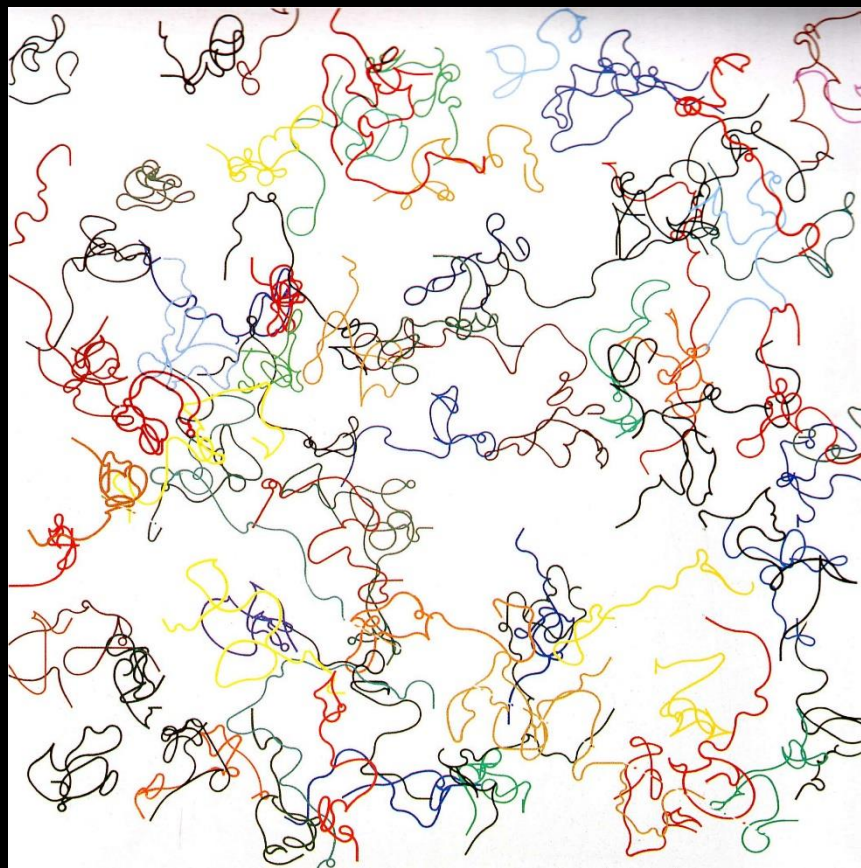

Andy Warhol
Elektrické křeslo

Geometrická abstrakce

Zdeněk Sýkora

Land art

Richard Long, Vyšlapaná pěšina, 1967

Mike Heizer, Přemístěná zemina, Nevada 1969

Land art

Robert Smithson, Spirálovité molo, Utah, 1970

- Umění akce
- Video
- Konceptuální umění
- ...

Postmoderna

- V architektuře od 70. let
- V malířství od 80. let
- U nás skupina Tvrdohlaví
- ...